

QYTETARËT PËR NDRYSHIM

PRILL – QERSHOR 2024 // CIVICAMOBILITAS.MK

BULETIN NR.17

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

NA SHPËTONI PËR TË MIRËN TUAJ!

Mesazhi i parë për mjedisin që mbaj mend më është drejtuar nga një kalendar i “Bota jonë”, një botim interesant, informues dhe edukativ për nxënësit e fillores. Në secilën anë kishte foto të zogjve të ndryshëm dhe mesazhi ishte “Na shpëtoni, për të mirën tuaj!” Në shkollën fillore, në atë kohë, por edhe jashtë saj, nuk flitej shumë për mjedisin, por redaktorët e revistës duket se kanë qenë një hap përpara të tjerëve.

Në tremujorin që lamë pas e shënuam Ditën Ndërkombëtare të Mjedisit. Edhe pse këtë vit përkujtimi iu kushtua luftës kundër shkretëtirimit, ky është një mundësi e mirë për të trajtuar të gjitha aspektet e tjera të mbrojtjes së planetit, i cili aktualisht është shtëpia e vetme e njohur e njerëzimit siç e njohim ne. Pyjet, ujërat, ajri, toka, të gjitha gjallesat që banojnë në planet, i gjithë ai ekosistem, meritojnë vëmendjen dhe kujdesin e përditshëm të neve njerëzve që jemi të vetmit përgjegjës për shkatërrimin e tij të vazhdueshëm.

Konstatimi nuk është radikal. Këtë e tregojnë kërkime të ndryshme shkencore që i referohen zhdukjes së llojeve të caktuara, tharjes së burimeve ujore, rritjes së vazhdueshme të temperaturës mesatare etj. Për shembull, analizat e bëra nga Qendra për Ndryshimet Klimatike (QNK) mbi ndryshimin e temperaturës në 40 vitet e ardhshme tregojnë se pritet që temperatura mesatare në periudhat e verës të jetë edhe 6°C më e lartë në krahasim me atë aktuale. Rritja e temperaturës pritet të shkaktojë ndryshime më të shpeshta të temperaturës, ngjarje ekstreme të motit si stuhi, breshër, shira të rrëmbyeshëm dhe përmbajtje si pasojë e sasive të mëdha të shiut në një periudhë të shkurtër kohore, por edhe erërave me intensitet në rritje. Ne do të thoshim se e ardhmja është e tashmja jonë.

Paralelisht me të dhënat shqetësuese për shkatërrimin e planetit që është rezultat i sjelljes sonë të papërgjegjshme, jemi dëshmitarë të teorive të ndryshme që nuk janë gjë tjetër veçse alibi për situatën aktuale. Do të dëgjoni se është një proces natyror që nuk ka të bëjë me njerëzit, se ndryshimi i klimës është një gjë e sajuar dhe se planeti do të gjejë një mënyrë për t'u marrë me të.

Falenderojmë: Qendra Rajonale për Bashkëpunim Spektar, Qendra për Komunikim Qytetar, Qendra për Aktivizëm Rinor KRIK, Qendra për Ndryshime Klimatike, Këshilli për Etikë në Media të Maqedonisë, Pro Lokal, Ambasada e Parë për Fëmijë Megjashi, Forumi për Politika të Arsyeshme, Iniciativa për të Drejtat e Grave nga Shuto Orizari, Fondacioni Metamorfozis, Organizata e Grave të Sveti Nikoles, Koalicioni Margjinat, Komisioni për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (KPMĐ), Forumi - Qendra për Hulumtime Strategjike dhe Dokumentim, Shoqata Humanitare Nëna, Instituti Ballkanik për Bashkëpunim Rajonal - BIRS, Koalicioni Rural, Instituti për Shkenca Sociale dhe Humane - Shkup (ISHSH-SH), Shoqata Konekt për mbështetjen dhe qasjen në informata gjatë përgatitjes së teksteve për këtë numër.

Foto arkivi: MCMS, Civica mobilitas, QAR KRIK, QRB Spektar, Pro Lokal, KEMM, Koalicioni Rural, Forumi QHSD, Ambasada e Parë e Fëmijëve Megjashi, QKQ, Eko Logic, SHH Nëna, CKP, BIRS, Fondacioni Metamorfozis, Iniciativa për të Drejtat e Grave nga Shuto Orizari, Organizata e Gruas e Sveti Nikoels, FPA, Koalicioni Margjinat dhe Konekt.

Mbyllja e këtillë e vetëdijshme e syve dhe e arsyes përballë problemeve kaq të dukshme që na prekin të gjithëve nuk është veçori e specieve më të ndërgjegjshme që banojnë në këtë planet.

Është koha të pyesim veten se cilit grup i përkasim: atij me ata që shqetësohen për krimet kundër mjedisit, atij me a.q. komplotistët apo jemi thjesht vëzhgues memec të ngjarjeve. Është koha të pyesim veten se çfarë po bëjmë ne personalisht për këtë çështje dhe nëse ajo përfundon me postimet në rrjetet sociale. Jo, nuk po them se është keq, thjesht nuk mjafton, jo më.

Organizatat qytetare janë ndër më të zëshmit në kërkimin e përgjegjësisë, në ndërgjegjësimin e të gjithë publikut dhe në ofrimin e zgjidhjeve për problemet mjedisore. Por ne duhet të shkojmë një hap më tej, duhet të marrim përgjegjësi personale, individuale dhe të udhëheqim me shembullin personal. Le të pyesim veten, çfarë po bëj për të reduktuar ndikimet e këqija, për të dhënë një shembull personal për të tjerët. A i selskionoj mbetjet, a ndikoj të tjerët që ta bëjnë këtë, a bëj alarm kur vërej hedhjen e paligjshme, a raportoj, a ka një reagim ndaj raportimit tim, po nëse nuk ka, të heq dorë apo të vazhdoj? Ka veprime të panumërta që mund të bëjmë çdo ditë vetëm, me të tjerët ose me fqinjët në komunitetin ku jetojmë ose më gjerë.

Le ta mbrojmë mjedisin, për të mirën tonë. Le të bëjmë një hap, le të jemi një shembull që ia vlen të ndiqet!

Lexim të këndshëm!

Gonce Jakovleska

Koordinatorë kombëtare e

Civica mobilitas për IKO

TEMA ANGAZHIMI QYTETAR

Me bowling deri te bashkëpunimi – filloi projekti “Politikat rinore sipas masës së të rinjve”

Të rinjtë nga Pellagonia i “sfiduan” politikanët në një garë bowlingu! Me rezultatit e pasigurt deri në raundet e fundit, në një lojë dinamike dhe motivuese, të rinjtë u takuan me kryetarët dhe këshilltarët e nëntë komunave të Pellagonisë dhe diskutuan se si të krijojnë dhe zbatojnë bashkërisht politikat e përshtatura për të rinjtë.

Pro Lokal, së bashku me tetë organizata të tjera lokale, do të punojnë për përfshirjen praktike të të rinjve në funksionimin e komunave në tre vitet e ardhshme. Do të hetohen mundësitë për bashkëpunim që janë tërheqëse për të rinjtë dhe u përgjigjen nevojave të tyre në vendet ku ata jetojnë dhe nëse ato mund të parashikohen në Ligjin për të rinjtë. Mekanizmi i bashkimit të burimeve lokale

për zgjidhjen e përbashkët të sfidave rinore në rajonin e Pellagonisë do të testohet.

Të rinjtë në emër të politikanëve i përshëndeti kryetari i Komunës së Manastirit, Toni Konjanovski, i cili theksoi se të rriturit mësojnë nga të rinjtë. Ai shpreston se pas përfundimit të këtij projekti të gjithë do të mund të mburren me politikat e reja rinore të përshtatura për të rinjtë që do të zbatohen për të bërë një ndryshim real në komunitetet lokale.

Projekti mbështetet nga Qeveria zvicerane përmes Civica mobilitas.

Fashata rajonale “E vërteta është e rëndësishme”

Reziqet që vijnë nga keqinformimi dhe gjuha e urrejtjes janë sfida reale për demokracinë dhe integritetin shoqëror. Ky është motivi i fillimit të fushatës rajonale “E vërteta është e rëndësishme”, e cila zbatohet nga Këshilli për Etikë në Media në Maqedoni dhe gjashtë këshilla rajonale të gazetarisë.

“Ne po përpiqemi të informojmë qytetarët e Evropës Juglindore dhe Turqisë për pasojat e rënda të këtyre praktikave, si në mjediset online ashtu edhe ato offline”, thonë nga KEMM.

Fushata rajonale u lansua më 3 maj me rastin e Ditës Botërore të Lirisë së Medias si pjesë e projektit “Ndërtimi i besimit në media në Evropën Juglindore”: Mbështetja e gazetarisë si një e mirë publike. Projekti mbështetet nga BE dhe UNESCO, dhe fokusohet në vendet e

Ballkanit Perëndimor dhe Turqinë. Qëllimi është të rritet ndërgjegjësimi për rëndësinë e lirisë së medias dhe të inkurajohet shprehja e lirë në rajon.

Në kuadër të fushatës janë prodhuar dy video që i kushtohen mundësive të reagimit në rast të gjuhës së urrejtjes apo keqinformimit. Këto video promovojnë rëndësinë e gazetarisë profesionale dhe etike si një gur themeli i çdo shoqërie demokratike, veçanërisht përballë abuzimit mediatic.

Një nga aspektet më domethënëse të fushatës janë “luftëtarët për të vërtetën” – gazetarë që ndjekin vazhdimisht parimet e kodit të etikës, duke u përpjekur për integritet, profesionalizëm dhe përgjegjësi në gazetari. Të dhënat që tregojnë se lajmet e rreme arrijnë tek qytetarët gjashtë herë më shpejt se lajmet e vërteta/reale, dhe në të

njëjtën kohë 73% e tyre besojnë më shumë thashethemet sesa informacionet zyrtare - janë alarmante dhe kërkojnë veprim të menjëhershëm.

Qytetarët që mendojnë se ballafaqohen me raporte joetike në media mund të kontaktojnë Këshillin për Etikë në Media në Maqedoni përmes raporteve të dërguara në info@semm.mk.

Kopshti urban “Bostanie” është më interesant për qytetarët

Pesë vjet më parë, shoqata Forum—Qendra për Hulumtime Strategjike dhe Dokumentim (QHSD) krijoi kopshtin social të quajtur “Bostanie” në parkun Lisiçe, në komunën e Aerodromit. Që atëherë e deri më sot, “Bostanie” është kthyer në një nga lokacionet e preferuara të qytetit për shumë qytetarë, të cilët dëshirojnë të përmirësojnë cilësinë e jetës së tyre, të praktikojnë modele të pranueshme ekologjikisht të kopshtarisë së përbashkët në zonën e qytetit.

Më 29 qershor 2024 Forumi QHSD i prezantoi rezultatet e projektit “Edukimi për bujqësi urbane për një të ardhme të qëndrueshme”, pjesë e të cilit ishte edhe “Bostanie”. Gjatë eventit, vizitorët dhe kopshtarët gatuan së bashku ushqime nga frutat e sapo zgjedhura nga kopshti dhe fruta të tjera të prodhuara në vend, dhe i ndanë përvojat e gatimit dhe kopshtarisë.

Përveç në Maqedoni, projekti është zbatuar edhe në Kroaci, Serbi dhe Bullgari përmes organizatave partnere të FORUM QSD, përkatësisht: Serbia Organika nga Beogradi, Eko-Zadar nga Zadar dhe Shkolla Bullgare për Politikë “Dimitri Panica” nga Sofia, ndërsa është mbështetur financiarisht nga Bashkimi Evropian përmes programit Erasmus +.

Projekti promovon mundësitë e të mësuarit për qytetarët e të gjitha gjeneratave për aftësitë themelore të jetës - si

të kultivojnë vetë ushqimin, si të rrisin ndërgjegjësimin për sfidat mjedisore, madje ofron mundësi për të fituar përmes bujqësisë urbane.

Duke krijuar materiale edukative efektive dhe novatore, të tilla si një doracak dhe kurrikulë për kopshtarinë urbane që mund të aplikohen si në arsimin formal ashtu edhe në atë joformal dhe video materiale edukative të përgatitura nga profesionistë të fushës nga katër vende të Evropës Juglindore, të krijuara në kuadër të projektit, mundësohet përmirësimi i kapaciteteve të trajnerëve dhe profesionistëve arsimorë në temat e kopshtarisë urbane dhe rigjeneruese, përmirësimi i cilësisë së tokës dhe ujit, ruajtja e agrobiodiversitetit dhe rritja e sipërfaqeve të gjelbra në mjediset e urbanizuara.

Më tepër informacione për projektin “Edukimi për bujqësinë urbane për një të ardhme të qëndrueshme” dhe për produktet e projektit (studim, doracak, kurrikulë dhe video material edukativ) mund ti gjeni në ueb faqen e www.forum-csrd.org.mk në [FB profilin](#) dhe në [Jutub kanalin](#).

Vajzat dhe gratë e reja mësuan për angazhimin qytetar dhe përfshirjen në komunitetin lokal

Nga data 17 deri më 20 qershor 2024, në Dojran është mbajtur trajnimi për angazhim qytetar, kushtuar ndërgjegjësimit dhe njohurive për barazinë gjinore dhe aktivizmin e grave. Trajnimi treditor u organizua nën moton “Gratë e forta forcojnë komunitetin III” dhe u organizua nga Organizata e Grave të Komunës së Sveti Nikoles me mbështetje financiare nga fondacioni suedez Kvinna Till Kvinna.

Në trajnim morën pjesë 22 vajza të reja të moshës 16 deri në 21 vjeç nga komunat e Sveti Nikollës, Velesit, Negotinës, Kavadarit, Dellçevës, Koçanit dhe Vinicës. Pjesëmarrësit patën mundësinë të mësojnë dhe të ndajnë përvoja në tema të tilla si barazia gjinore, aktivizmi i grave dhe pjesëmarrja në komunitet.

Qëllimi i trajnimit ishte rritja e ndërgjegjësimit dhe angazhimit të grave të reja në komunitetet lokale për barazinë gjinore dhe pjesëmarrjen e tyre në politikën lokale. Të rinjtë patën mundësinë të mësojnë për të drejtat e njeriut të grave, aktivizmin dhe se si të përdorin aftësitë për të përmirësuar komunitetet e tyre.

Pjesëmarrësit mësuan dhe praktikuan atë që mësuan duke përgatitur projekte për të cilat pas prezantimit morën informacione kthyes nga trajnuesit. Organizatorët shprehën kënaqësinë për pjesëmarrjen aktive të vajzave dhe besojnë se ato do të vazhdojnë të jenë figura udhëheqëse në komunitetet e tyre, duke mbështetur dhe mbrojtur të drejtat e të gjitha grave.

Ndërgjegjësimi për shëndetin mendor të nxënësve në Kriva Pallankë

Përmes punëtorive dhe diskutimeve interaktive, nxënësit e shkollës rajonale të fshatit Konopnicë hulumtuan dhe mësuan për kuptimin e inteligjencës emocionale dhe përvetësuan aftësi për menaxhimin e emocioneve dhe kuptimin e ndjenjave të njerëzve të tjerë. Të udhëhequr nga Nadica Skeparovska – Petkovska nxënësit dhe mësuesit diskutuan për kuptimin e inteligjencës emocionale dhe pasojat e mungesës së saj në komunitetin shkollor.

Qëllimi i projektit është përmirësimi i kompetencës emocionale dhe sociale të nxënësve dhe forcimi i kapaciteteve të stafit mësues për parandalimin dhe zhvillimin e shëndetit mendor tek fëmijët dhe adoleshentët. Me këto aktivitete, projekti konfirmon rëndësinë e edukimit të shëndetit mendor dhe mbështet pjesëmarrësit për të ndërtuar marrëdhënie më të forta dhe të qëndrueshme në mjedisin shkollor.

Projekti inovativ “Kolazh edukativo-kreativ për shëndet më të mirë mendor” zbatohet nga Qendra Rajonale për Bashkëpunim “SPEKTAR” në bashkëpunim me SHFK “Ilinden” nga Kriva Pallanka. Projekti është pjesë e Programit Rajonal për Demokraci Lokale në Ballkanin Perëndimor 2 - ReLOaD2, i cili financohet nga Bashkimi Evropian (BE), i bashkëfinancuar nga Komuna e Kriva Pallankës dhe zbatuar nga Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP).

Tridhjetë të rinj ishin pjesë e “Kamp Ohri” të Eko Logik

Kampi tre-ditor i Eko Logik për shkencën qytetare dhe mjedisin jetësor përfundoi më 9 qershor 2024. Dy grupe prej 30 të rinjsh pjesëmarrës, përfshirë mësimdhënësit nga shkollat e mesme nga Shkupi dhe Koçani, si dhe kampionet nga SHF “Malina Popivanova” nga Koçani, morën pjesë në “Kamp Ohri” i cili u mbajt në Qendrën e Skautëve të Ohrit në kuadër të projekti “Habi i hulumtuesve”.

Pjesëmarrësit morën pjesë në një hulumtim interaktiv për bimë specifike në kamp, kryen një eksperiment të ndotjes së tokës dhe ndoqën një leksion të shkurtër “pse dhe si” mbi shkencën qytetare dhe të mësuarit eksperimental. Përveç kësaj, u organizua një punëtori për aktivizmin dhe planifikimin e eko-aksioneve dhe iniciativave hulumtuese ekologjike, një sesion për hapësirën urbane eko dhe humane, si dhe një ekskursion të shpejtë dhe ligjërata mbi “mushkëritë e liqenit të Ohrit” – Bllata e Studençicës.

Aktivitetet i drejtuan përfaqësuesit e Eko Logik, Dragani, Caci, Stojneja, Nikolla, Martina dhe Iva, ndërsa për disa prej tyre iu bashkuan Kateja nga Ohri SOS, Sashoja dhe Viktori nga Lihnid. Përveç kësaj, ata morën pjesë edhe në aksionet për pastrimin e Liqenit të Ohrit me Nikolla Paskalin. Shpresojmë që kjo përvojë të inkurajojë të rinjtë dhe mësimdhënësit që të vazhdojnë kërkimin dhe kujdesin për mjedisin, duke aplikuar metoda shkencore

dhe duke ndarë gjetjet e tyre me komunitetin”, thanë nga Eko Logik.

Organizata falënderoi drejtorët dhe profesorët nga SHMQSH Gjumnazi “Orce Nikollov”, SHMQSH Gjumnazi “Pange Arsovski” - Shkup, SHMEJQSH “Vasil Antevski Dren”, SHMQSH “Vllado Tasevski”, SHMQSH “Maria Kiri - Sklodovska” - Shkup, SHMK “Gosho” Vikentiev” Koçanë, dhe SHF “Malina Popivanova” b- Koçanë, si dhe ekipit të shkëlqyer të pjesëmarrësve të rinj.

Kampi organizohet në kuadër të projektit “Habi i hulumtuesve”, mbështetur nga Ambasada Amerikane në Shkup.

Rrethi i grave „Pçinja” vendosën kontejnerë për seleksionimin e mbeturinave

Rrethi i grave “Pçinja” dhe shoqata humanitare “Nëna” prej katër vitesh po punojnë për zgjidhjen e problemeve që kanë të bëjnë me deponitë e egra dhe hedhjen e paorganizuar të mbeturinave në lumin Pçinjë.

“Që tre vjet kemi bërë kërkesa në Ndërmarrjen Publike “Pastërti dhe Gjellërim” nga Kumanova, që më në fund ka rezultuar me vendosjen e kontejnerëve dhe mbledhjen e organizuar të mbeturinave, me çka është përmirësuar dukshëm mjedisi”, tha Lidija Ilijevska, kryetare e SHH “Nëna”. Në fillim të këtij viti, me iniciativën e Rrethit të gruas – “Pçinja”, u vendosën kontejnerë për seleksionimin e plastikës në bashkëpunim me kompaninë private “Uno Produkt” nga Kumanova.

Kontejnerët janë vendosur në tre lokacione: përballë kishës së “Shën Shpëtimtarit”, në qendrën informative për Grykën e Bislimit dhe në hyrje të Grykës së Bislimit. Fshati Pçinjë është një vend i njohur turistik në verilindje dhe nëpër të kalojnë turistët që vizitojnë Grykën e Bislimit. Në këtë mënyrë u mundësohet edhe turistëve që të përfshihen në seleksionimin e mbetjeve të tyre.

Sipas marrëveshjes me “Uno Produkt”, paratë nga blerja e plastikës do t’i marrin gratë për t’i përdorur për aktivitetet e Rrethit. Kjo iniciativë dhe veprim i grave është një shembull pozitiv i avokimit për zgjidhjen e problemeve në një komunitet lokal.

Kërkohet mbrojtje e përkushtuar e fëmijëve

Çdo vit, 300,000 fëmijë zhduken vetëm në Evropë. Në shenjë kujtimi për ta, për ata që janë kthyer në familje, si dhe për sensibilizimin e këtij problemi global, çdo vit, duke filluar nga viti 1983, 25 maji shënohet si Dita Ndërkombëtare e Fëmijëve të Zhdukur.

Zhdukja dhe rrëmbimi i fëmijëve është një problem i përditshëm me të cilin përballen të gjitha vendet. Sipas Ambasadës së Parë të Fëmijëve në botë “Megjasi”, Maqedonia, si shumë vende të tjera, nuk e trajton këtë problem si prioritet dhe nuk ka zhvilluar mekanizma adekuat për gjetjen e fëmijëve të zhdukur, të cilët rrezikojnë të përdoren për prostitucion, trafikim organesh, lypja dhe forma të tjera të rënda të abuzimit me fëmijët.

Sistemet si “Amber Alert” janë thelbësore për reagim të shpejtë në rast të zhdukjes së një fëmije. Fatkeqësisht, Maqedonia ende nuk e ka zbatuar këtë mekanizëm.

Edhe pse sfida është e madhe, “Megjashi” i bën apel Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB) për futjen më të shpejtë të këtij sistemi. Ambada për fëmijë tash e disa vite apelon për vendosjen e numrit evropian 116000 në Maqedoni, i cili do të mundësojë mbrojtje më efektive të fëmijëve që përballen me rrëmbim dhe zhdukje.

“Me futjen e këtij numri do të jemi edhe më të aksesueshëm për fëmijët dhe prindërit e tyre në rast zhdukjeje. “Kjo nismë jo vetëm që do të ndihmojë në gjetjen dhe kthimin e shpejtë të fëmijëve të humbur, por do të ndihmojë edhe në uljen e keqpërdorimit të fëmijëve dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre”, theksojnë nga Megjashi.

Gjithashtu ata i kërkuar Ministrisë së Brendshme që në faqen zyrtare të ndahen fotot e të miturve të zhdukur nga ato të të rriturve, gjë që do ta bënte më të qartë pasqyrën e fëmijëve të humbur.

Është po aq e rëndësishme që fëmijët të mësojnë si të mbrohen, si të informohen për rreziqet dhe rreziqet me të cilat mund të përballen. Për t'i realizuar të gjitha këto, prindërit dhe të rriturit duhet të marrin kohë dhe të angazhohen për të edukuar fëmijët për rreziqet që i presin, si dhe mënyrat se si mund të ndihmojnë veten në situata të tilla. Informacione më të dobishme mund të gjeni në linkun e mëposhtëm: <https://www.amberalert.eu/check-think-report/mk>

Tryeza të rrumbullakëta çr mbrojtjen e mjedisit jetësor dhe ndryshimeve klimatike

Nga 28 qershor deri më 4 korrik 2024 CMA KRIK mbajti tetë tryeza të rrumbullakëta si pjesë e hulumtimit të veprimit “Nga diversiteti në drejtësi - të barabartë në të drejtën për një mjedis të shëndetshëm të qëndrueshëm për të gjithë”!

Këto aktivitete ishin vendimtare për hartimin e nevojave lokale për mbrojtjen e mjedisit dhe rezistencës ndaj ndryshimeve klimatike në rajone të ndryshme të Republikës së Maqedonisë së Veriut. Tryezat u mbajtën në Shkup, Tetovë, Vallandovë, Kriva Pallankë, Negotinë, Ohër, Manastir dhe Berovë, ndërsa përveç ekipit të pjesëmarrësve entuziastë, përfaqësues nga vetëqeverisja lokale, këshillat rinorë, këshillat social, qendrat publike për sociale punë, shërbime sociale, shoqata civile dhe organizata rinore!

Misioni kryesor i përfaqësuesve të KRIK-ut ishte hapja e komunikimit dhe shkëmbimi i përvojave dhe ideve të tyre. Së bashku ata i identifikuan dhe hartuan nevojat lokale dhe palët e interesuara për çështjet e mjedisit dhe ndryshimeve klimatike, me një theks të veçantë në fuqizimin e të rinjve si drejtues të këtyre aktiviteteve.

Çdo tryezë kishte 12 deri në 16 pjesëmarrës që ndanin perspektiva unike mbi sfidat dhe zgjidhjet mjedisore lokale. Diskutimet ishin gjithëpërfshirëse, duke siguruar që çdo zë të dëgjohej dhe të merrej parasysh në rekomandimet përfundimtare.

Përfaqësuesit e CMA KRIK përgatitën raporte nga gjetjet, rekomandimet dhe përfundimet e hartës së çdo tryeze

të rrumbullakët specifike për çdo rajon. Raportet do të shërbejnë si bazë për një raport kombëtar, i cili do të shërbejë si një udhëzues për mbrojtjen e mjedisit dhe strategjitë e ndryshimeve klimatike.

“Pjesëmarrësit janë frymëzimi ynë në luftën për një mjedis më të shëndetshëm dhe më të qëndrueshëm. I jemi mirënjohës të gjithë pjesëmarrësve dhe palëve të interesuara që i bënë të mahnitshme këto tryeza”, thanë nga KRIK.

Projekti “ZZZ - Avokim i Përbashkët i Gjellbër për Mbrojtjen e Mjedisit të Jetës” është mbështetur nga Qeveria e Zvicrës përmes Civica mobilitas, në partneritet me Qendrën për Aktivizëm Rinor KRIK, shoqatën Qendra për Iniciativa

Sociale “Shpresa” dhe Shoqatën e Punëtorëve Social të Maqedonisë - SHPSM.

Qëllimi i projektit është futja e perspektivës ekologjike së ashtuquajtur “të gjelbër” në punën profesionale sociale dhe rinore, si një nga perspektivat kyçe për mbrojtjen e mjedisit, por edhe për ndërtimin e një shoqërie gjithëpërfshirëse dhe demokratike për të gjithë.

Koalicioni Rural i bashkëngjitet Fondacionit Ana Lind

Duke iu bashkuar Rrjetit maqedonas të Fondacionit Ana Lind, Koalicioni Rural u bë pjesë e nismës globale për të inkurajuar dialogun ndërmjet kulturave të Mesdheut. Në bashkëpunim me 14 shoqata të tjera qytetare, Koalicioni Rural do të nisë aktivitetet e para këtë vit, me qëllim të përmirësimit të cilësisë së jetës në komunitetet lokale.

Liljana Jonoski, drejtoresha ekzekutive e Koalicionit Rural, është zgjedhur anëtare e Bordit të drejtorëve të rrjetit.

Fondacioni Ana Lind (ALDA - The European Association for Local Democracy) është një organizatë ndërkombëtare e themeluar në vitin 2004, e cila promovon dialogun ndërkulturore dhe civil në rajonin euro-mesdhetar. Me mbi 4000 anëtarë në më shumë se 40 vende, fondacioni funksionon si një rrjet rrjetesh kombëtare, duke u fokusuar në fusha të tilla si marrëdhëniet ndërkulturore, trashëgimia kulturore, feja, hulumtimi, të drejtat e njeriut, demokracia dhe zhvillimi i komunitetit, artet, rinia dhe arsimi, çështjet gjinore, mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm dhe mediat.

Qëllimi i Fondacionit është të forcojë zërat e të rinjve, të ndikojë në politika dhe të bashkojë shoqëritë civile përmes dialogut dhe bashkëpunimit.

Rrjeti maqedonas i Fondacionit Ana Lind (ALDA Shkup) është pjesë e rrjetit global ALDA dhe luan një rol kyç në mbështetjen e demokracisë lokale dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në vend. Përmes projekteve dhe aktiviteteve të ndryshme, ALDA Shkup punon për përmirësimin e kapaciteteve të autoriteteve lokale dhe organizatave të shoqërisë civile, si dhe për forcimin e bashkëpunimit dhe dialogut të ndërsjellë ndërmjet bashkësive të ndryshme kulturore dhe etnike.

Për qytetarët dhe organizatat e interesuara, ALDA Shkup ofron mundësinë e pjesëmarrjes në aktivitetet e tyre, si dhe mundësinë për trajnime edukative dhe shkëmbim përvojash me partnerë ndërkombëtarë përmes rrjetit ALDA.

“Udhëzues për politikanë të virtytshëm 2.0” - raport mbi etikën zgjedhore

Më 5 qershor 2024, organizata Forumi për Politika të Arsyeshme (FPA) e prezantoi Raportin për etikën zgjedhore “Udhëzues për politikanë të virtytshëm 2.0” të përgatitur gjatë zgjedhjeve presidenciale dhe parlamentare të vitit 2024, nga ekipi i FPA dhe ekspertët, përkatësisht: Gordan Georgiev, Ibrahim Mehmeti, Aleksandar Spasenovski dhe Jasmina Trajkoska-Naumoska.

Prezantimi u ndoq nga përfaqësues nga akademikë, media dhe shoqëria civile. “Ne duam t’u theksojmë politikanëve dhe organeve që kanë të bëjnë me organizimin e zgjedhjeve se presim një hap të ri përpara në zgjedhjet e ardhshme,” tha në fjalimin hyrës Gordan Georgiev, president i FPA. Ai theksoi se në këto zgjedhje tashmë ka një hap përpara, veçanërisht duke pasur parasysh nivelin e sulmeve personale, fushatës negative dhe luftimeve dhe pritjet një transferim paqësor i pushtetit. “Kemi pasur një proces të mirë zgjedhor brenda standardeve ballkanike”,

tha ai. Duke folur për thelbin e këtij raporti, Georgiev theksoi se është krijuar një bazë e madhe e të dhënave që përfshin 1647 artikuj gazetaresk, video, kontribute, postime në rrjetet sociale dhe një krahasim të pjesshëm të programeve të partive politike. Janë analizuar publikimet e gjithsej 69 mediave, të cilat japin një gamë të gjerë opinionesh dhe qëndrimesh. Monitorimi i postimeve është bërë në periudhën 4 prill deri më 8 maj dhe të dhënat nga ai monitorim mund të vihen në dispozicion të studiuesve dhe gazetarëve të interesuar.

Sipas Jasmina Trajkoska-Naumoskës, detyra më e madhe është kthimi i besimit në institucionet publike dhe në politikë. Prandaj është e rëndësishme që retorika të drejtohet drejt promovimit të standardeve demokratike. “Është një sfidë e madhe të mbash kritikën konstruktive. Zgjedhjet duhet të jenë luftë idesh dhe vizionesh, jo denigrim i tjetrit”, tha ajo. Trajkoska-Naumoska iu referua edhe kulturës elektorale të votuesve që votojnë kundër dhe nuk bëjnë dallim mes zgjedhjeve nacionale dhe lokale.

Për Ibrahim Mehmetin, një nga fenomenet më të spikatura ishte pranimi i qasjes së partisë politike, sa i përket fjalorit dhe vlerave, i cili më pas u shumëfishua. “Në këtë mënyrë ne nuk kontribuojmë shumë në etikën e procesit zgjedhor,” tha ai.

Ekipi i Forumit për Politika të Arsyeshme falënderoi të gjithë pjesëmarrësit dhe mediat që e kuptuan rëndësinë e kësaj teme, veçanërisht në periudha kritike siç janë zgjedhjet.

Investime të pamjaftueshme në shkencë

Forumit për Politika të Arsyeshme, Instituti për Shkenca Sociale dhe Humane dhe BIRC - Instituti për Media dhe Demokraci analizuan situatën me investimet në shkencë në krahasim me ato në vendet më të zhvilluara. Analiza tregon se shpenzimet e Bashkimit Evropian për hulumtimin dhe zhvillimin kanë arritur në 352 miliardë euro për vitin 2022 (sipas Eurostat). Kjo është 6,34% më shumë se në vitin 2021, kur u shpenzuan 331 miliardë euro dhe 48,52% më shumë se në vitin 2012, kur u shpenzuan 237 miliardë euro.

Investimet më të larta në zhvillim dhe shkencë janë regjistruar në Belgjikë (3,44%), e ndjekur nga Suedia (3,40%), Austria (3,20%) dhe Gjermania (3,13%). Nga ana

tjetër, 8 vende të BE-së raportuan zhvillim dhe intensitet shkencor nën 1%: Rumania (0.46%), Malta (0.65%), Letonia (0.75%), Qiproja dhe Bullgaria (të dyja 0.77%) shënuan përqindjet më të larta. Irlanda, Sllovakia dhe Luksemburgu vijnë me aksione afër 1%.

Sipas të dhënave të Eurostat, në vitin 2021, shpenzimet për financimin e hulumtimit dhe zhvillimit në Turqi janë 1.1% e BPV-së së vendit. Intensiteti i hulumtimit dhe zhvillimit të Turqisë mbetet më i lartë se ai i Ballkanit Perëndimor. Serbia kishte nivelin më të lartë në vitin 2021 prej 1.0%. Në Mal të Zi, shpenzimet për hulumtim dhe zhvillim janë 0.5% në 2018. Në Maqedoninë e Veriut, shpenzimet për hulumtime dhe zhvillim mbetën rreth 0.4% të BPV-së në

periudhën për të cilën të dhënat janë të disponueshme nga viti 2015 deri në vitin 2020. Shpenzimet për hulumtim dhe zhvillim në Bosnje dhe Hercegovinë janë ulur në përqindje të BPV-së, nga 0.3% në vitin 2012, ndërsa sipas të dhënave të disponueshme në vitin 2020 është 0.2%. Në Kosovë, shpenzimet publike për hulumtim dhe zhvillim arrijnë në vetëm 0.01% të BPV-së, pavarësisht objektivit prej 0.7% të përcaktuar me ligj. Shqipëria ndau 0.4% të BPV-së për hulumtimin dhe zhvillimin për vitin 2021.

Sa është investuar në kërkimin shkencor në Republikën e Maqedonisë së Veriut? Gjatë vitit 2023, Ministria e Arsimit dhe Shkencës njoftoi se ka ndarë mbi 240 milionë denarë për të mbështetur punën e punëtorëve hulumtues shkencorë dhe për të nxitur zhvillimin e shkencës. Me këto mjete u modernizuan kushtet në disa laboratorë të institucioneve të arsimit të lartë dhe shkencor, u akredituan metoda të reja të punës dhe njëkohësisht u financuan

shtatë projekte me interes të veçantë publik në shtatë institucionet publike shkencore në vend.

Duket se nga viti në vit kemi një rritje të mbështetjes financiare të hulumtimit shkencor, por gjithsesi ajo mbetet e pamjaftueshme për të arritur nivelin që kanë disa vende të rajonit dhe më gjerë në Evropë. Pavarësisht njoftimeve për rritjen e buxhetit për projektet shkencore dhe kërkimore, rritja në vitin 2022 ishte shumë më e vogël se sa pritej. Gjatë vitit 2022 janë ndarë 462 milionë denarë për projekte shkencore, por rritje të konsiderueshme ka në zërin buxhetor për projekte kërkimore-shkencore.

Analizën e plotë mund ta gjeni në [linkun që vijon](#).

Iniciativa për të drejtat e grave i edukoi qytetarët e Shuto Orizarit dhe Kumanovës për shërbimet shëndetësore

Gjatë muajit maj dhe qershor, Shoqata Iniciativa për të Drejtat e Grave ka mbajtur forume civile në Shuto Orizarë dhe në Kumanovë. Gjithsej 45 qytetarë morën pjesë në forume dhe diskutuan për Programin për pjesëmarrje në shfrytëzimin e shërbimeve shëndetësore për sëmundje të caktuara dhe mbrojtjen e nënave dhe foshnjave në Republikën e Maqedonisë së Veriut për vitin 2023/24. Konstatimi i përgjithshëm është se ndërgjegjësimi për masat e Programit është i ulët. Nga diskutimi u vu re se pjesëmarrësit, kryesisht prindërit, nuk janë të informuar dhe të vetëdijshëm se disa nga ekzaminimet për fëmijët e tyre janë falas.

Prindërit vunë në dukje çmimin që nuk e përballojnë dot, si një nga arsytet e ekzaminimeve të parregullta. Moderatorja Salija Beqir Halim u shpjegoi se si mund të kontrollojnë nëse praktika ku kryejnë ekzaminimet ka lidhur marrëveshje me Fondin për Sigurim Shëndetësor. Bëhej fjalë edhe për ekzaminimet tek gjinekologët e familjes, të cilat fatkeqësisht janë ende një temë tabu për disa vajza dhe gra. Moderatorja vuri në dukje raste me rezultate të pafavorshme për gratë që nuk kanë bërë kontrolle të rregullta gjinekologjike. Ajo i ftoi ata të kontaktojnë organizatën nëse gjinekologu u kërkon para për shërbimet. Beqir Halim iu referua edhe shumës që mjekët e familjes marrin për plotësimin e formularëve për aplikim për kujdesin e dikujt tjetër.

Moderatorja Beqir Halim konfirmoi se vizitat në terren të organizatës dhe edukimi i grave për të drejtat e tyre kanë kontribuar në zvogëlimin e pagesës së paligjshme në Shkup.

Disa nga sugjerimet e qytetarëve ishin:

- Të zbatohet edukimi për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit për punëtorët shëndetësor;
- Të kapërcehen stereotipat dhe paragjykimet ndaj komunitetit rom tek punëtorët shëndetësor;
- Të përcaktohet një pako sistematike shërbimesh për gratë në periudhën riprodhuese si dhe për gratë shtatzëna, veçanërisht për gratë në rrezik social për eliminimin e faturimit të paligjshëm nga disa gjinekologë të familjes;
- Të mundësohet aborti falas për gratë romë në rrezik social;
- Ekzaminimet e fëmijëve në moshën një vjeçare duhet të jenë të detyrueshme, të aksesueshme dhe falas;
- Të sigurohet vizita nga infermierët e patronazhit dhe të rritet ndërgjegjësimi për përdorimin e kontraceptivëve.

Këto dhe rekomandime të tjera do të jenë pjesë e Analizës për Programin për participim. Forumi organizohet si pjesë e projektit “Përmirësimi i të drejtave shëndetësore të vajzave, grave dhe grupeve të cenueshme” i mbështetur nga qeveria e Zvicrës përmes Civica mobilitas. Qëllimi i tij është të rrisë ndërgjegjësimin dhe pjesëmarrjen e grave romë në mbrojtjen shëndetësore, duke siguruar akses dhe ndërgjegjësim më të madh për të drejtat e tyre dhe mundësitë e shërbimeve mjekësore falas gjatë shtatzënisë dhe lindjes.

Paratë e prindërve shpenzohen në shkolla në mënyrë jo transparente dhe të papërgjegjshme

Vonesa e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH) për hartimin e akteve nënligjore që do të rregullojnë mënyrën e kryerjes së prokurimeve në institucionet arsimore, të cilat nuk janë objekt i Ligjit për Prokurimin Publik, i lejon shkollat të jenë jo transparente dhe të papërgjegjshme për mënyrën e shpenzimit të parave nga prindërit. Ky është një nga gjetjet e hulumtimit “Mungesa e procedurave, transparencës dhe llogaridhënies në prokurimet e financuara nga prindërit në shkolla” që Qendra për Komunikim Qytetar e publikoi më 17 prill 2024.

Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit 2021 - 2025 parashikonte që Ministria e Arsimit dhe Shkencës të hartonte këto akte nënligjore (rregullore) që në gjysmën e parë të vitit 2022, në mënyrë që të reduktohen mundësitë e gjera për korrupsion dhe shpërdorimi i pozitës zyrtare.

Hulumtimi i kryer në 96 shkolla fillore dhe të mesme në 8 komuna në vend, nxjerr në pah se blerjet për sigurime, uniforma për nxënësit, fotografi, ushqime, etj. kryhen në procedura për të cilat nuk ka rregulla të përcaktuara qartë që do të mundësonin përzgjedhjen e ofertave më të favorshme dhe vlerën më të mirë për paratë e shpenzuara.

Njoftimet publike publikohen vetëm për ekskursione, sepse Ministria e Arsimit dhe Shkencës ka miratuar procedurat për to që në vitin 2014.

Shumica e shkollave nuk mund të shpjegojnë se si është bërë zgjedhja e kompanive për shërbimet e të cilave prindërit paguajnë. Edhe për ato shkolla që kanë dorëzuar vendimet e përzgjedhjes nga këshillat e prindërve, nuk mund të përcaktohet se si janë grumbulluar ofertat e shqyrtuara, pra kush ka vendosur se nga cilat kompani të veçanta të kërkojë oferta për blerjet.

Në Republikën e Maqedonisë së Veriut funksionojnë 966 shkolla fillore dhe 129 shkolla të mesme, në të cilat mësojnë rreth 254 mijë nxënës. Nga të dhënat e marra mund të vlerësohet se vlera vjetore e këtyre blerjeve arrin në të paktën 10 milionë euro. Kjo është sigurisht një shumë e madhe parash, për të cilën nuk ka zgjidhje sistematike për mënyrën e shpenzimit të tyre për nevojat e studentëve.

Ky hulumtim është përgatitur në kuadër të projektit “Mbrotja nga korrupsioni” i financuar nga Ambasada e Mbretërisë së Holandës në Shkup, i implementuar nga Qendra për Komunikim Qytetar.

Mbrojtja e njerëzimit në një peizazh digjital

Samiti i lirisë së internetit, i cili u mbajt në Strugë nga 24 deri më 28 qershor 2024, u hap me panelin e diskutimit “Mbrotja e njerëzimit në një peizazh digjital” organizuar nga Fondacioni Metamorfozis. Një diskutim i fokusuar në implikimet etike të të drejtave të njeriut në internet dhe dinjitetit njerëzor në hartimin e zgjidhjeve teknologjike të ndërtuara mbi algoritme dhe inteligjencë artificiale, duke theksuar krijimin e “teknologjisë së mirë” që respekton privatësinë, promovon mosdiskriminimin, transparencën dhe përmbush me të vërtetë nevojat e ndryshme të të gjitha kategoritë e qytetarëve.

Elena Stojanovska, eksperte për mbrojtjen e të dhënave personale dhe bashkëautore e “**Hulumtimi mbi efektin e teknologjive të reja, me fokus të veçantë në inteligjencën artificiale, në të drejtat e njeriut në internet dhe zhvillimin e standardeve etike për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në internet gjatë vendimarrjeve automatike**” dhe prof. Aleksandar Karadimçe nga Universiteti i Shkencave dhe Teknologjive Informative “Shën Apostulli Pavle” - Ohër në fjalimet e tyre hyrëse iu referuan gjetjeve të këtij hulumtimi. Mesazhi i diskutimit ishte se duke adresuar këto shqetësime kritike etike, mund të punohet drejt një të ardhmeje ku teknologjia shërben për të fuqizuar dhe përfshirë, në vend që të marginalizojë apo pushtojë, segmente të ndryshme të shoqërisë sonë.

5 qershori - Dita Botërore e Mjedisit, çfarë mund të bëjmë për rikuperimin e tokës, shkretëtirëzimin dhe rritjen e rezistencës ndaj thatësirës?

Analizat e bëra nga Qendra për Ndryshime Klimatike (QNK) për ndryshimin e temperaturës në 40 vitet e ardhshme tregojnë se temperaturat mesatare vjetore do të rriten mesatarisht për rreth 2°C në komunat Qendër, Prilep dhe Demir Kapi. Pritet që në verë temperatura mesatare të jetë edhe 6°C më e lartë se ajo aktuale. Një projektion i tillë tregon se në të ardhmen do të ketë periudha edhe më të gjata dhe të thata që do të sjellin degradim të tokës pjellore dhe do të vënë në pikëpyetje prodhimin e ushqimit.

Në të njëjtën kohë, duke marrë në konsideratë një analizë të tillë, vlerësimet e rrezikut dhe cënueshmërinë në sektorin e shëndetësisë tregojnë se me vetëm 1 shkallë rritje të temperaturës mesatare në muajt e verës, pritët një vdekshmëri 10% më e lartë. Veçanërisht të rrezikuar janë të sëmurët kronikë, personat me sëmundje kardiovaskulare, kategoritë e cënueshme sociale.

Rritja e temperaturës pritët të shkaktojë ndryshime më të shpeshta të temperaturës, ngjarje ekstreme të motit

si stuhi, breshër, shira të rrëmbyeshëm dhe përmytje si pasojë e sasive të mëdha të shiut në një periudhë të shkurtër kohore, por edhe erërave me intensitet në rritje.

Ngjarje të tilla pritët të shkaktojnë pasoja dhe dëme të mëdha në kulturat bujqësore, infrastrukturën kritike si dhe llojet e tjera të infrastrukturës (rrugët lokale), rrëshqitjet e dheut, thatësinë dhe shkretëtirëzimin, zjarret dhe të ngjashme.

Kjo është arsyeja pse është e nevojshme të ndërmerren veprime klimatike. Për të reduktuar rritjen e temperaturës globale, por edhe për t'u përshtatur në përputhje me ndryshimet klimatike, për të përdorur zgjidhje të qëndrueshme në bujqësi, pylltari, energji dhe transport. Nga të gjithë ne varet se sa do të kontribuojmë në reduktimin e ndryshimeve klimatike!

Stagnim në avancimin e të drejtave LGBTI

Hulumtimi i ri i Agjencisë për të drejtat themelore të Bashkimit Evropian zbulon se pavarësisht zhvillimeve të vogla, situata e përgjithshme në lidhje me të drejtat e personave LGBTIQ në vend mbetet shqetësuese.

Gjatë muajit maj, Agjencia publikoi raportin e tretë radhazi nga një hulumtim për të drejtat e LGBTIQ-ve, i kryer në vendet e BE-27, Shqipëri, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, me pjesëmarrjen e mbi 100 mijë të anketuarve.

Raporti vë në dukje një rënie të lehtë në përqindjen e personave LGBTIQ që shmangin shfaqjet publike të dashurisë (74% në 2023 krahasuar me 87% në 2020) dhe një rënie të lehtë të atyre që shmangin vendndodhje të caktuara nga frika e sulmit (43% në 2023 në krahasuar me 50% në 2020). Megjithatë, këto ndryshime nuk janë mjaft të rëndësishme për të treguar progres real. Vetëm 21% e individëve LGBTIQ në vend janë mjaft ose shumë të hapur për identitetin e tyre, që është dukshëm më e ulët se mesatarja e BE-27 prej 51%.

Pavarësisht miratimit të Ligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në vitin 2020, anketa ka shënuar një shkallë të lartë të diskriminimit, ku 39% e të anketuarve kanë përjetuar diskriminim në të paktën një fushë të jetës së tyre.

Një rritje alarmante është vërejtur me rastet e ngacmimeve në mesin e pothuajse dy të tretave të të anketuarve (63%), që është dukshëm më shumë se në vitin 2020 (41%). Për më tepër, një e treta e të anketuarve në vend (32%) iu nënshtruan “terapisë së bisedës” për të ndryshuar orientimin e tyre seksual dhe/ose identitetin gjinor.

Moszbatimi i Ligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi, si dhe mosrespektimi i ligjeve të tjera

RAINBOWMAP		2024 Categories Global Scores
		North Macedonia
EQUALITY & NON-DISCRIMINATION		48.43%
FAMILY		4.28%
HATE CRIME & HATE SPEECH		25.59%
LEGAL GENDER RECOGNITION		10.00%
INTERSEX BODILY INTEGRITY		0.00%
CIVIL SOCIETY SPACE		100.00%
ASYLUM		33.33%

(Download date: 2024-05-22)

përkatëse, sjellin marginalizim të vazhdueshëm dhe pasiguri juridike për personat LGBTIQ. Numri i atyre që besojnë se qeveria po lufton efektivisht paragjykimet dhe intolerancën ka rënë në 14% nga 34% në 2020.

Stagnimi në realizimin e të drejtave për personat LGBTIQ vërehet edhe në Hartën dhe Indeksin më të fundit të Rainbow Europe që ILGA-Europe publikon çdo vit. Maqedonia e Veriut është në vendin e 31-të me vetëm 30.5% të reformave të nevojshme për të përmirësuar pozitën dhe aksesin në të drejtat e njeriut për personat LGBTI.

Sfidat e vendeve të Ballkanit Perëndimor në stabilitetin ushqimor dhe energjetik

Më 30 maj 2024, Finance Think organizoi **Forum in ekonomik** "Pas stuhisë: Menaxhimi i stabilitetit të ushqimit dhe energjisë në Ballkanin Perëndimor", i cili prezantoi gjetje të reja mbi efektet e krizës së fundit të çmimeve të ushqimit dhe energjisë, duke u mbështetur në Studimet e politikave për Ballkani Perëndimor, duke iu referuar katër aspekteve kryesore: jetesën e familjeve, konkurrencën e kompanive, hapësirën fiskale dhe integrimin rajonal. Në këtë event u diskutua gjithashtu rreth një udhërrëfyese me masat dhe veprimet e mëposhtme të nevojshme për të siguruar vetëqëndrueshmëri dhe rezistencë ndaj goditjeve për vendet e Ballkanit Perëndimor.

Kriza energjetike shkaktoi një rritje dramatike të çmimeve të energjisë në vendet e Ballkanit Perëndimor. Ndryshe nga BE-ja, këto vende konsumojnë 50% më shumë energji për të prodhuar të njëjtën sasi të BPV-së. Në gjashtë vitet e fundit, kapacitetet rajonale të energjisë së rinovueshme janë rritur pothuajse tre herë më ngadalë se në BE. Kjo krizë, e cila pasoi krizën pandemike, preku edhe varfërinë në rajon. Në rastin e Bosnje dhe Hercegovinës, një rritje prej 17.4% në çmimet e energjisë elektrike kontribuo në një rritje prej 4 pikë përqindjeje në normat e varfërisë individuale dhe familjare, me familjet me të ardhura të ulëta të prekura veçanërisht.

Për të përballuar efektet negative të krizës, qeveritë e vendeve të Ballkanit Perëndimor vendosën masa kundër krizës për familjet e vlerësuara prej 3.5 miliardë dollarësh në Ballkanin Perëndimor, gjë që përkeqësoi hapësirën fiskale tashmë të konsumuar. Në Maqedoninë e Veriut, subvencionet e energjisë elektrike për amvisëritë arritën në 3.2% të BPV-së, duke rënduar ndjeshëm buxhetin dhe potencialisht duke kontribuar në uljen e shpenzimeve sociale dhe shëndetësore. Një rezultat pozitiv i kësaj periudhe është fakti se strategjitë fiskale afatmesme të vendeve të Ballkanit Perëndimor parashikojnë plane më të mëdha investimi për zhvillimin e sektorit energjetik, të cilat janë vendimtare për parandalimin e goditjeve të këtij lloji në të ardhmen, si dhe për duke ulur presionin shtesë mbi politikën fiskale.

Kristin Melsom, ambasadore e Mbretërisë së Norvegjisë, përgjegjëse për Maqedoninë e Veriut, Serbinë dhe Malin e Zi, theksoi: "Ballkani Perëndimor është aktualisht në një pikë kritike, me paqëndrueshmëri në ushqim dhe energji

që përbën një kërcënim të rëndësishëm për stabilitetin ekonomik të rajonit. Ekspertët theksuan nevojën në Ballkanin Perëndimor për investime në infrastrukturën energjetike dhe mbështetjen e institucioneve dhe politikave për të siguruar energji të besueshme, të përballueshme dhe të qëndrueshme. Shkaqet kryesore të pasigurisë ushqimore në Ballkanin Perëndimor vijnë nga paqëndrueshmëria ekonomike, sfidat mjedisore dhe pabarazitë sociale. Moti dhe fatkeqësitë natyrore ndikojnë më tej në prodhimin dhe shpërndarjen e ushqimit. Trajtimi i këtyre shkaqeve kërkon përpjekje për të forcuar rritjen ekonomike, për të forcuar qëndrueshmërinë bujqësore dhe për të promovuar drejtësinë sociale".

Diana Cvjetkovic, menaxhere i projektit SMART Balkans vuri në dukje se është krenare që projekti njohu rëndësinë e projektit Stuhia e përsosur: Pasiguritë ushqimore dhe energjetike kërcënojnë ekonomitë e Ballkanit Perëndimor. "Ndihej i inkurajuar kur shoh shumë njerëz që janë të interesuar për këtë temë dhe punën e organizatave think tank të bashkuar rreth këtij projekti. Mendjet e shkëlqyera të këtij konsorciumi janë të përkushtuara për të gjeneruar prova dhe për të nxitur dialogun e politikave për pasiguri ushqimore dhe energjetike në të gjithë rajonin", tha ajo.

Për Bllagica Petreskin, drejtoreshë ekzekutive e Finance Think, përballja me sfidat në rrugën e rimëkëmbjes kërkon fokus në ndërtimin e ekonomive elastike dhe të qëndrueshme. "Ne kemi nevojë për mbështetje sociale të synuar dhe stabilizim të çmimit të energjisë si masa kritike për të zbutur efektet negative të krizës energjetike në jetesën e familjeve", tha ajo.

Forumi ekonomik u organizua në kuadër të projektit "Stuhia e përsosur: Pasiguria ushqimore dhe energjetike kërcënon ekonomitë e Ballkanit Perëndimor", mbështetur nga SMART Balkans - Shoqëria Civile për Ballkanin Perëndimor të lidhur, me mbështetje financiare nga Ministria e Punëve të Jashtme të Mbretërisë të Norvegjisë.

Monitorimi qytetar i aksesit të qendrave të votimit gjatë zgjedhjeve presidenciale dhe parlamentare të vitit 2024

Janë monitoruar gjithsej 35 vendvotime në 18 qytete të Maqedonisë së Veriut për të parë nëse personat me aftësi të kufizuara mund ta ushtrojnë të drejtën e tyre të votës që nga 8 maji, kur u mbajt raundi i dytë i zgjedhjeve presidenciale dhe parlamentare. Kjo iniciativë është nisur nga MCMS dhe Komisioni për Parandalim dhe Mbrojtje nga Diskriminimi (KSZD) për të përcaktuar nëse Qeveria e RMV-së dhe Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve kanë vepruar sipas aktgjykimit të Gjykatës Themelore Civile në Shkup, sipas të cilit është dashur të marrin masat që do t'u mundësonin personave me aftësi të kufizuara të ushtrojnë lirisht të drejtën e tyre të votës.

Fatkeqësisht, kjo procedurë civile tregoi se shteti nuk ka vepruar në përputhje me aktgjykimin. Infrastruktura dhe hapësira në dhe në qendrat e votimit ende nuk janë përshtatur sipas Konventës për mbrojtjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara. Kjo situatë i pengon personat me aftësi të kufizuara të dalin ditën e zgjedhjeve dhe të ushtrojnë të drejtën e tyre të votës.

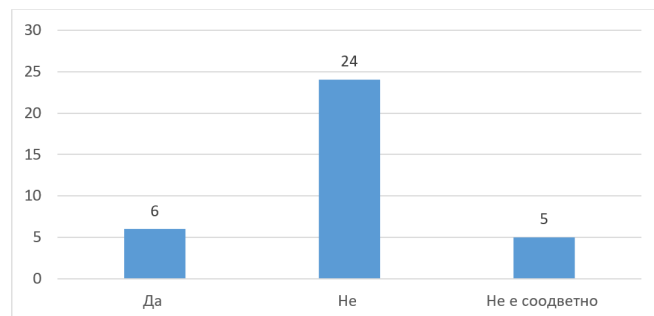
Monitorimi qytetar rezultoi se 27 vendvotime nuk kanë parkim adekuat, i cili është i shënuar me ngjyra me kontrast të lartë, edhe pse disponimi i hapësirës shtesë të parkimit për personat me aftësi të kufizuara është thelbësor për të manovruar në mënyrë të sigurtë brenda dhe jashtë automjetit të tyre. Gjithashtu, 12 nga vendvotimet e monitoruara nuk kanë rampë të përshtatshme që do t'u lehtësonte hyrjen në hapësirën për votim dhe dy të tretat kanë një vendvotim që mund të sigurojë një hyrje me gjerësi të mjaftueshme për hyrjen e personave me ndihmesa shtesë ose karrocë invalide.

“Vendvotimi ndodhet në një vend me shkallë, prandaj është vendosur rampa me pjerrësi të madhe. Dera e përparme është shumë e ngushtë (mendoj 60 cm e gjerë). Mirëpo, nëse akoma arrini t'i kaloni këto pengesa, hasni në një pengesë të re, pra para derës së hyrjes, nga ku është vendosur rampa, vendosen rafta librash, me arsyetimin se ajo hyrje në bibliotekë nuk përdoret. Sa diskriminuese dhe degraduese është ndjesia kur edhe pas përfundimit të votimit, edhe pse është vendosur rampa, nuk mund të hysh në bibliotekën e vetme të qytetit”, kështu e përshkruan një nga vëzhguesit përvojën e tij nga dita e votimit.

Për fat të keq, një pjesë e madhe e vendvotimeve (24) gjenden në godina me shumë kate për të cilat nuk ekziston ashensor i aksesueshëm që do t'u mundësonte këtyre pesonave të arrijnë në hapësirën për votim.

Grafiku: Nëse vendvotimi është në një kat, a ka ashensor ose platforma të aksesueshme që janë në nivele me shkallët?

Pak më mirë është rasti me paravanet e vendosura në sipërfaqet e përshtatura (të ulëta) për të shkruar. Vëzhguesit raportuan se 27 nga vendvotimet kishin

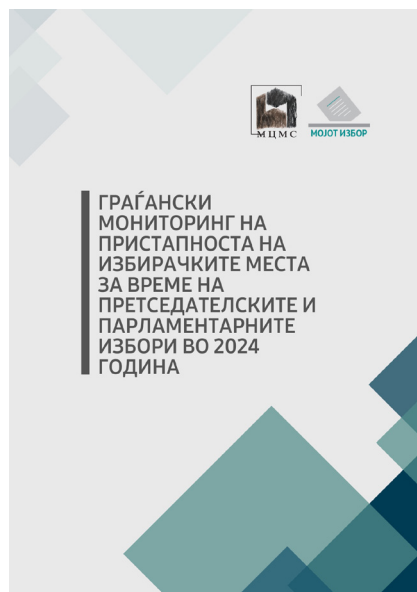

një mbrojtje të tillë të fshehtësisë së votës. Në 16 nga vendvotimet e monitoruara është konstatuar ekzistimi i shabllonit të Brailit dhe në po aq vendvotime nuk është instaluar.

Të dhënat e marra nga ky veprim civil tregojnë se Maqedonia e Veriut është ende larg vendosjes së trajtimit të barabartë të personave me aftësi të kufizuara në ushtrimin e të drejtës së tyre të votës. Shteti duhet të ofrojë de fakto mundësi të barabarta për personat me aftësi të kufizuara në mënyrë që ata të marrin pjesë plotësisht në zgjedhje.

Për përfshirje në këtë nismë janë kontaktuar 88 organizata të shoqërisë civile që punojnë ose përfaqësojnë të drejtat e personave me aftësi të kufizuara. Përfaqësues nga këto organizata u ftuan të marrin pjesë në monitorimin e aksesueshmërisë së qendrave të votimit gjatë ushtrimit të së drejtës së tyre për të votuar.

Lexoni raportin e plotë nga monitorimi.

**LAJME
NGA CIVIKA
MOBILITAS**

Duhet fokus më i madh në raportimin e arritjeve të organizatave të shoqërisë civile

Komunikimet e Civica mobilitas dhe organizatave të shoqërisë civile në përgjithësi ishin temë e punëtorisë së mbajtur më 16 maj 2024 në Shkup.

Gjithsej 37 përfaqësues të 32 organizatave të shoqërisë civile diskutuan mbi sfidat e komunikimit në kohën në të cilën jetojmë. Rrjedha e madhe e informacionit te qytetarët, gjuha e urrejtjes, lajmet e rreme rëndon procesin e informimit të organizatave civile për grupet e tyre qëllimore dhe për publikun.

Pjesëmarrësit ranë dakord se një nga rregullimet më të rëndësishme që duhej bërë ishte fokusi në raportimin e arritjeve në krahasim me informacionin e aktivitetit. Sigurisht, kjo e fundit nuk duhet përfshiruar, por është thelbësore që organizatat e shoqërisë civile të raportojnë për ndryshimet që kanë ndodhur falë angazhimit të tyre.

Disa nga të pranishmit ndanë përvojat e tyre në komunikimin me median, se si dhe pse duhet të përdoret hapësira, gjë që mund të ndihmojë në avokimin e tyre të mëtejshëm dhe ndikimin e politikave.

Pjesëmarrësit gjithashtu trajtuan gjuhën e urrejtjes, veçanërisht në mediat sociale, dhe folën për mënyrën se si ata trajtojnë komente të tilla.

Ekipi i Civica mobilitas i prezantoi kanalet e komunikimit të cilat i ka në dispozicion, i ofroi si plotësues të tyre dhe i inkurajoi që të ndajnë informacione me njëri-tjetrin, të përdorin hashtags dhe përmendje për të pasur një shtrirje më të madhe. Për më tepër, duke folur për statistikën e vizitave, pjesëmarrësve iu rekomandua që të përpiqen të kuptojnë më mirë shprehjet e komunikimit të grupeve qëllimore dhe t'u përshtaten atyre. Edhe pse publikimi në rrjetet sociale është më i lehtë dhe më i shpejtë, publikimi në faqet e internetit nuk duhet neglizhuar.

Pjesëmarrësit ranë dakord se do të intensifikojnë komunikimin e ndërsjellë dhe ekipi i Civica mobilitas do të vazhdojë t'i mbështesë dhe ta lehtësojë atë proces.

Civika mobilitas i ndau dhjetë grantet e reja

Komisioni për përzgjedhjen e granteve të Civika mobilitas i vlerësoi aplikacionet e pranura dhe rekomandoi dhjetë prej tyre për të lidhur marrëveshje. Grantet do të zbatohen nga gjithsej 34 organizata (lista e përfituesve/zbatuesve është në fund të tekstit). Buxheti i përgjithshëm për grantet e dhëna është rreth 55,5 milionë denarë. Zbatimi do të zgjasë nga 24 deri në 28 muaj.

Grantet synojnë të rrisin përfshirjen aktive të qytetarëve në planifikimin dhe zbatimin e projekteve dhe të përmirësojnë përfshirjen e tyre në menaxhimin e OQ. Me mbështetjen financiare do të zbatohen veprime specifike për angazhimin e qytetarëve në të tetë rajonet planore.

Në thirrjen e hapur deri më 12.04.2024 janë pranuar 57 aplikacione nga gjithsej 184 organizata të shoqërisë civile. Nga këto, 57 organizata janë regjistruar si bartëse dhe 127 si partnere. Gjithsej 49 plotësuan kriteret administrative dhe i janë dorëzuar Komisionit për vlerësimin e aplikacioneve.

Më poshtë janë organizatat që kanë fituar grantet dhe veprimet që do të zbatohen:

Shoqata Qendra për Resurse në Mjedis (REC) - Maqedonia e Veriut, Shkup në partneritet me Shoqatën për Mbrojtjen dhe Promovimin e Mjedisit EKO-LOGIK Shkup dhe Shoqatën e qytetarëve FLOROZON - Qendra për Demokraci Mjedisore Shkup do ta zbatojnë projektin “Aktivizimi qytetar për realizimin e ekonomisë qarkullore në menaxhimin e mbetjeve organike”.

Shoqata e qytetarëve Finance Think - Instituti për Hulumtime Ekonomike dhe Politika, Shkup në partneritet me Shoqatën Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar MCGO Shkup; Shoqata e qytetarëve Forumi Arsimor Rinor Shkup; Shoqata e qytetarëve Qendra për Zhvillimin dhe Promovimin e Demokracisë, Standardeve të Mediave dhe Gazetarisë dhe Lirisë së Shprehjes në Republikën e Maqedonisë 360 gradë Shkup dhe Shoqata e Mjekëve të Maqedonisë Shkup do të zbatojnë projektin “Mbikëqyrja qytetare: Kalimi i hendekut ndërmjet premtimeve politike dhe arritje në katër fusha zhvillimi”.

Shoqata Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut Shkup, Shkup në partneritet me Shoqatën HOPS-Opsione për jetë të shëndetshme Shkup dhe Koalicioni për të drejtat seksuale dhe shëndetësore të komuniteteve të margjinalizuara Margjinat Shkup do të zbatojnë projektin “Barazia tani - Forcimi i komuniteteve të margjinalizuara për përfshirje sociale dhe mosdiskriminim”.

Qendra për ndihmë të personave me aftësi të kufizuara mendore Poraka Negotinë, në partneritet me Shoqatën për Mbrojtjen dhe Promovimin e Mjedisit Eko-Jeta

Kavadar dhe Shoqatën e Personave me Paralizë Cerebrale dhe Kufizimeve të Tjera Veles, do të realizojnë projektin “Përballimi me sfidat dhe stigmatizimi”.

Shoqata humanitare Nëna Kumanovë, në partneritet me Shoqatën Qendra Rajonale për Bashkëpunim Spektar Kriva Pallankë; Fondacioni për Zhvillimin e Ndërmarrjeve të Vogla dhe të Mesme Kumanovë dhe Shoqata Qendra Rajonale për Zhvillim të Qëndrueshëm Kratovë do ta realizojnë projektin “Gratë aktive”.

Shoqata Qendra për Zhvillim dhe Promovim Promo Idea Strumicë, në partneritet me Shoqatën e Qytetarëve Qendra për Hulumtime dhe Analiza Novus Strumicë dhe Shoqatën për Përmirësimin e Cilësisë së Jetës së Qytetarëve Kruna plus Radovich do të realizojnë projektin “Rrjeti rinor për edukim financiar të Juglindjes”.

Shoqata për Mbrojtjen e të Drejtave të Punëtoërve “Glasen Tekstilec” Shtip, në partneritet me Shoqatën EHO Organizata Edukative dhe Humanitare Shtip dhe Shoqata Iniciativa e Intelektualëve të Papunë Vinicë do të realizojnë projektin “Përmes aktivizmit dhe iniciativave të grave drejt komunave gjithëpërfshirëse dhe me përgjegjësi gjinore”.

Shoqata Asociacioni për Iniciativë Demokratike Gostivar, në partneritet me Shoqatën e qytetarëve Qendra për Edukim dhe Zhvillim f. Tearcë, Tearcë; Shoqata Instituti për Liderhip dhe Politika Publike, Tetovë dhe Asociacioni Instituti për Ndryshime Sociale-InSoK Tetovë do të zbatojnë projektin “Fuqizimi i të rinjve: inkurajimi i angazhimit qytetar dhe ndërmarrësisë në rajonin e Pollogut”.

Shoqata e Skautëve të Poreçit Krste Jon Strugë, në partneritet me Shoqatën Qendra për Zhvillim të Qëndrueshëm të Komunitetit Dibër dhe Shoqatën për Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Qëndrueshëm të Mjedisit QENDRA RAJONALE E GJELBËR Ohër do të realizojnë projektin “Të mësojmë për ndryshimet klimatike!!!”.

Shoqata Qendra për Iniciativë Qytetare Prilep, në partneritet me Shoqatën për Edukim Juridik dhe Transparencë Stacioni P.E.T. Prilep dhe Shoqata multietnike për të gjitha moshat f. Crnilishtë, Dollnen do të zbatojë projektin “Zeri i saj – Fuqia e saj: Fuqizimi i Grave dhe Vajzave të Margjinalizuara në Pellagoni”.

Zbatimi i “Ishujt e integritetit do të fillojë në shtator”

Përfundojnë përgatitjet për hartimin e trajnimit “Ishujt e integritetit”, të cilat po zhvillohen nën drejtimin e ekspertës së jashtme Ana Vasilace nga Rumania. Ato filluan në maj të këtij viti, ndërsa u finalizuan në punëtorinë e mbajtur më 18 dhe 19 qershor 2024 në Shkup.

Ky trajnim, i dedikuar për grantmarrësit e Civica mobilitas, është pjesë e planit për forcimin e kapaciteteve të organizatave të shoqërisë civile. Ai bazohet në një metodologji të provuar për forcimin e ndjenjës personale të integritetit të individit; ka mjete funksionale për udhëheqje të përbashkët dhe një propozim për ndryshime sistematike dhe organizative për t'i dalë në rrugë korrupsionit.

Metodologjia mbi të cilën bazohet programi është aplikuar me sukses, në vitet e mëparshme, në disa vende të Evropës, nga ekspertë të certifikuar anti-korrupsion.

Përveç Vasilaces, në realizimin e trajnimit do të përfshihen edhe katër bashkëpunëtorë të Civica mobilitas nga Maqedonia.

Për ciklin e parë të trajnimit do të përzgjidhen 12 organizata civile të cilat do të kalojnë në katër punëtorë që do të zhvillohen nga shtatori deri në nëntor të këtij viti. Ekipi i Civica mobilitas planifikon të përsërisë ciklin për organizatat që nuk do të jenë pjesë e grupit të parë.

Përfunduan vizitat e para për monitorim të grantmarrësve aktual

Në fillim të qershorit, ekipi i Civica mobilitas vizitoi grantmarrësit aktivë. Qëllimi i vizitave ishte të dëgjohen përvojat nga realizimi i projekteve, të zbulohen sfidat me të cilat përballen organizatat dhe mundësisht të jepen rekomandime aty ku është e nevojshme.

Civica mobilitas vendos një theks të fortë në nxitjen e bashkëpunimit ndërmjet organizatave të shoqërisë civile dhe konsolidimin e arritjeve në fusha të ndryshme tematike me qëllim që të maksimizohet ndikimi kolektiv.

Bashkëpunëtorët e Civica mobilitas patën mundësinë të dëgjojnë për përvojat e transformimit digjital në nivel lokal. Futja e platformave digjitale interaktive

u mundëson qytetarëve dhe autoriteteve vendore të komunikojnë drejtpërdrejt dhe të kontribuojnë së bashku në përmirësimin e situatës në komunat ku jetojnë.

Aplikacionet falas për celular dhe ueb u mundësojnë qytetarëve, lehtësisht, përmes celularëve apo kompjuterëve të tyre të komunikojnë drejtpërdrejt me të punësuarit në komuna. Kjo rezultoi me ndikim më të madh në aktivitetet e komunës dhe reagim më të shpejtë në zgjidhjen e problemeve.

Disa nga kolegët grantmarrës ndanë përvojat e tyre të aktiviteteve që lidhen me axhendën e gjelbër, zhvillimin gjithëpërfshirës, të drejtat shëndetësore të kategorive të cënueshme të qytetarëve dhe veçanërisht grave dhe vajzave, luftën kundër korrupsionit, etj.

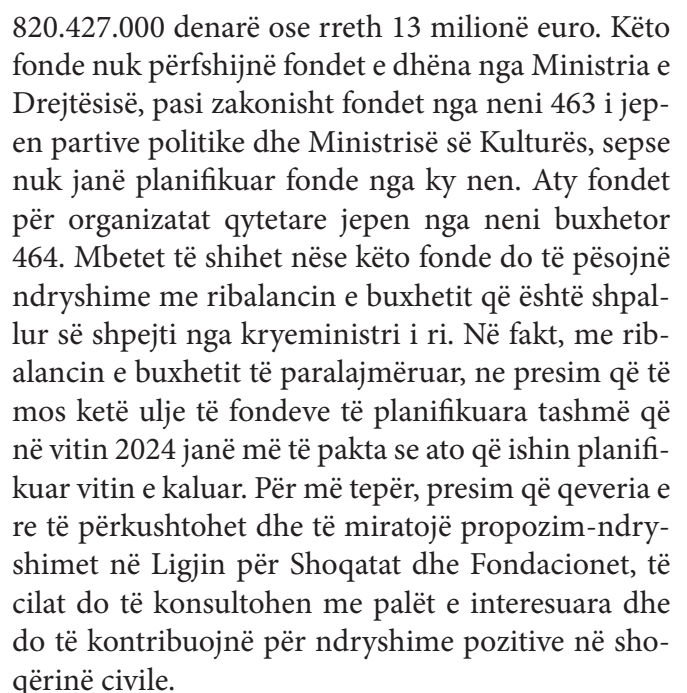
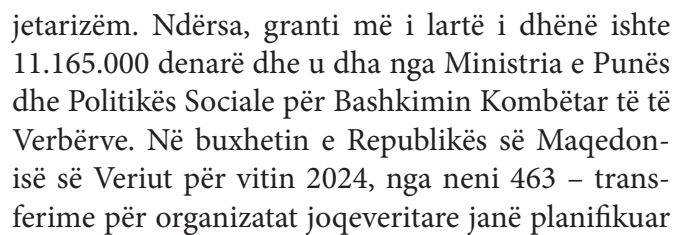
Petrush Toines, ekspert senior i Civica mobilitas, ishte pjesë e bashkëpunëtorëve që bënë vëzhgimin. Ai theksoi sinergjinë ndërmjet subjekteve të shoqërisë civile dhe theksoi rëndësinë e këtyre vizitave ku përmes diskutimeve “ballë për ballë” fitohen njohuri që shkojnë përtej raporteve formale. Ato kapin histori njerëzore, motivimin dhe qëndrueshmërinë në tejkalimin e pengesave gjatë zbatimit të projektit.

ПРИХОДИ НА ГРАЃАНИНСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ОД ДРЖАВНО ФИНАНСИРАЊЕ НА ЦЕНТРАЛНО НИВО 2023

Category	Amount (MKD)
Total Income from State Financing (BROD)	9,077,151,138 MKD
Глобална организација на Влада на Северна Македонија	1,300,000
Министерство на здравство	3,383,743
Министерство на образование	2,760,000
Министерство на труд и социјална политика	5,600,000
Министерство на внатрешни работи	2,642,202
Министерство на животна средина и просторно планирање	15,100,000
Министерство на образование и наука	14,522,792
Министерство на здравство	16,947,462
Министерство на труд и социјална политика	108,291,954
Министерство на образование	117,663,496
Министерство на внатрешни работи	18,900,000
Министерство на животна средина и просторно планирање	17,766,824

Извор: на финансиска (BROD)

20 ГРАЃАНИТЕ ЗА ПРОМЕНА

Ne mbështesim reformat në financimin shtetëror të
organizatave qytetare!

QYTETARËT PËR NDRYSHIME

Kryeredaktor: Gonca Jakovleska

Redaktor: Karolina Gjurovska

Adresa e Botuesit: Rr. Nikolla Parapunov nr. 41a, f.p 55, 10160 Shkup

Tel: ++ 389 (0) 2 3065 381

e-mail: helpdesk@civicamobilitas.mk

„Qytetarët për ndryshim“ e boton programi Civica Mobilitas i mbështetur financiarisht nga Agjencioni Zviceran për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC), implementuar nga NIRAS nga Danimarka, Qendra Maqedonase për Bashkëpunim Ndërkombëtar (MCMS) dhe FCG nga Suedia.

Artikujt e botuar në këtë revistë shprehin pikëpamjet e autorëve dhe/ose organizatave që kontribuojnë në revistë, por jo ato të Ambasadës Zvicerane/Agjencisë Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim ose ato të organizatave implementuese: NIRAS, MCMS ose FCG.

www.civicamobilitas.mk